

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

katedra pedagogiky

Požadavky ke státní závěrečné zkoušce v magisterském studijním programu Učitelství pedagogiky pro střední školy a vyšší odborné školy (pedagogické vědy v antropologické perspektivě)

Státní závěrečná zkouška z pedagogických věd v antropologické perspektivě má výrazně syntetizující charakter. Studující mají prokázat, že si osvojili učivo ze základních oborových předmětů, které v průběhu dvouletého studia absolvovali a zároveň, že toto učivo dokáží propojit se znalostmi získanými v bakalářském stupni studia. Mají se orientovat v systému disciplín, které tvoří základ oborového studia pedagogiky rozšířeného o základy antropologie tak, aby osvědčili schopnost samostatně odborně analyzovat komplexní problémy související s výchovou a vzděláváním v kontextu práce učitele. Mají být připraveni tvůrčím způsobem užít osвоенé vědomosti, dovednosti a zformované postoje v praktické činnosti při výchově a vzdělávání ve školách (jako učitelé předmětu pedagogika a souvisejících vzdělávacích obsahů) i v pozici odborných pracovníků mimo rezort školství. Témata jsou rozdělena do tří okruhů. Studující si vylosuje jedno z čísel 1 – 15 u každého okruhu. Jedná se o témata, která budou východiskem pro rozpravu, nikoli o přesné znění zkušebních otázek – zkušební komise může dané téma zúžit či jinak formulovat. Při přípravě na státní zkoušku by měli studující přednostně vycházet z odborných informačních zdrojů, které byly zadány k prostudování v rámci požadavků v jednotlivých absolvovaných předmětech a které jsou uvedené v seznamu doporučené literatury ve Studijním informačním systému.

Okruh A

1. Pedagogický výzkum. Popis jednotlivých kroků v kvalitativním a kvantitativním výzkumu. Volba relevantního výzkumného problému. Zdroje informací v pedagogickém výzkumu – české a zahraniční odborné časopisy, české a zahraniční pedagogické organizace.

2. Kvalitativní výzkum v pedagogice. Designy kvalitativního výzkumu: zakotvená teorie (podstata, typy kódování – otevřené, axiální a selektivní), případová studie (podstata, typy případových studií), etnografie (podstata, typické charakteristiky). Příklady metod sběru dat v kvalitativním výzkumu: pozorování, rozhovor. Příklady kvalitativních výzkumů v pedagogice.

3. Kvantitativní výzkum v pedagogice a deskriptivní statistika. Dotazníková šetření - konstrukce dotazníku, typy škál pro měření postojů (Likertova, bipolární a hodnotící škála). Strukturované pozorování. Deskriptivní statistika – četnosti, míry polohy, míry variability, korelační koeficient, grafické znázornění dat.

4. Typy výběrů v kvalitativním a kvantitativním výzkumu, inferenční statistika. Typy výběrů v kvantitativním výzkumu – náhodné a nenáhodné výběry, popis procesu sběru dat, výhody a nevýhody jednotlivých výběrů. Typy výběrů pro kvalitativní výzkum. Inferenční statistika – t-testy, F-testy, chí-kvadrát test a regresní analýza.

5. Smíšený výzkum v pedagogice. Podstata, výhody a nevýhody. Modely smíšeného výzkumu – simultánní kombinování, sekvenční kombinování, triangulace. Jednofázové plány smíšených modelů. Příklady využití smíšeného výzkumu v pedagogice.

6. Experimenty v pedagogickém výzkumu. Druhy porušení interní a externí validity v experimentech, modely předexperimentálních, kvaziexperimentálních a pravých designů, možná porušení validity u jednotlivých modelů, příklad faktoriálního designu, konkrétní příklady využití experimentů v pedagogickém výzkumu.

7. Hodnocení výsledků českých žáků v mezinárodním srovnání. Organizace pořádající mezinárodní srovnávací výzkumy ve vzdělávání. Popis výzkumů TIMSS a PISA, jejich porovnání z hlediska obsahového zaměření, testované populace a formátu testových úloh. Výsledky českých žáků v oblasti čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti.

8. Didaktické testy. Druhy didaktických testů, typy testových úloh, postup konstrukce didaktického testu, vlastnosti testových úloh – obtížnost, citlivost a analýza nenormovaných odpovědí, validita testu, reliabilita testu – vzorce pro její výpočet, standardizace testu, příklady standardizovaných testů studijních předpokladů, modely srovnávání testů.

9. Teorie výchovy a jejich klasifikace. Definice, cíle a předmět teorie výchovy. Vybrané klasifikace teorií výchovy 20. století (esencialismus, progresivismus, rekonstruktivismus, antipedagogika aj.).

10. Kritické teorie výchovy. Zdroje kritických teorií. Představitelé vybraných kritických teorií reprodukce (Bernstein, Bourdieu) a transformace (Illich, Freire, Giroux, Chomsky).

11. Ideologie a edukace. Definice ideologie, edukační ideologie. Edukační ideologie a problémy školství. Klasifikace edukačních ideologií (náboženské ideologie, konzervatismus, liberalismus, agrarismus, nacionalismus, socialismus, totalitarismus aj.).

12. Teoretické a metodologické otázky srovnávací pedagogiky. Definice, předmět, funkce a užitečnost srovnávací pedagogiky. Teorie, metody a přístupy srovnávací pedagogiky.

13. Vznik a vývoj srovnávací pedagogiky ve světě a v České republice. Jednotlivé fáze vývoje srovnávací pedagogiky (laická, iniciační, teoretická a vědecká). Instituce a organizace, které se zabývají srovnávací pedagogikou.

14. Školské systémy ve světě a jejich typizace. Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED. Základní typologie školských systémů a příklady zemí (klasický model, model s oddálenou hlubší diferenciací, model s jednotnou školou).

15. Trendy a problémy v oblasti vzdělávání a školských systémů v mezinárodním kontextu. Školské reformy v zahraničí. Modely vysokoškolských systémů v Evropě, typologie řízení školství v zemích Evropské unie, modely vzdělávání učitelů.

Okruh B

1. Člověk jako biologický druh – základní poznatky evoluční antropologie (hominizační proces, vznik moderních lidských forem, vznik druhu Homo sapiens, hlavní mezníky lidské evoluce, kontexty a konsekvence bipední lokomoce, etnogeneze a sociokulturní evoluce).

2. Člověk v procesech výchovy – základní poznatky filozofické a pedagogické antropologie, přínos W. Diltheye, M. Schelera a M. Bubera k moderní pedagogické antropologii. Idea člověka vychovávaného a vychovávajícího. Pojem antropagogika.

3. Postavení člověka ve společnosti – status, role, příbuzenství, rod, rodičovství, variabilita současné rodiny, problematika gender studies a feminismu.

4. Vybrané antropologické disciplíny a jejich relevance pro pedagogiku a učitelství (klinická antropologie, ergonomie, průmyslová antropologie, antropologie práva, politická antropologie, kulturní antropologie aj.).

5. Pohyb a sport v životě člověka – antropologie pohybu – kinantropologie, sport jako kulturní fenomén, idea fair-play, problematika hypokineze. Antropologické a antropometrické charakteristiky ve vztahu ke zdravotním rizikům.

6. Sexualita, rodičovství a mateřství – interdisciplinární přístup k lidské sexualitě, ontogeneze lidské sexuality, základní modely lidské sexuality, sexuální chování, rodičovské chování.

7. Jazyk a řeč, lingvistická antropologie – jazykový relativismus, jazykový determinismus, úloha symbolu v komunikaci.

8. Idea integrální antropologie – podstata holistického přístupu k člověku, integrální studium člověka, společenskovední a přírodovědný diskurz ve vztahu k teoretickým otázkám výchovy.

9. Náboženství a spiritualita v životě člověka – antropologie náboženství, teologická antropologie, problematika vymezení náboženství, náboženský rituál, sekularizace společnosti, tradiční a nové náboženské směry. Náboženské otázky ve výchově.

10. Místo člověka v přírodě, ekologie a ekologická antropologie – výklad pojmu ekosystém, ekologie člověka, kulturní adaptace člověka, kulturní a sociální ekologie, globální problémy lidstva. Pedagogické otázky environmentalistiky a globální výchovy.

11. Kvalita života – pojetí kvality života ve vědách o člověku, kvalita života vztažená ke zdraví, kvalita života jako pedagogický problém, hodnocení kvality života.

12. Stárnutí a stáří jako sociální fenomén – demografie stárnutí, postavení seniorů ve společnosti, mýty o stáří, problematika ageismu.

13. Gerontagogika – základní zásady zdravého stárnutí, příprava na stáří, gerontagogika a gerontagogická metodika, komunikace se seniory.

14. Rodina jako sociální a kulturní fenomén – proměny a variabilita evropské rodiny, charakteristika současné evropské rodiny, vývojové trendy rodiny.

15. Základní prvky lidské kultury – antropologické konstanty a kulturní univerzálie vs. kulturní relativismus, příklady kulturních univerzálií a jejich komparace.

Okruh C

1. Nárys dějin logiky – Aristoteles, Stoikové, Scholastika, novověká logika a Leibniz, moderní logika.

2. Vymezení soudobé logiky a její význam – logika formální a neformální, základní pojmy soudobé logiky.

3. Výroková logika a její jazyk. Axiomatické systémy. Predikátová logika. Syntax a sémantika.

4. Výchozí zdroje vědeckých informací – primární a sekundární literatura, periodická a neperiodická literatura, elektronické zdroje.

5. Obecná charakteristika odborného stylu – účel odborného stylu, základní terminologie, vybrané žánry odborných statí.

6. Zásady studia a zpracovávání odborných textů – efektivní čtení, porozumění textu. Dokumentace prostudovaných odborných textů, pořizování výpisků, konspektování.

7. Publikační a citační etika – problematika autorství, zásady správného citování, publikační etika, problematika plagiátorství a redundantního publikování.

- 8. Zásady vědeckého vyjadřování, psaní odborných textů** – strategie a taktika psaní odborných textů, postup při psaní odborného textu, výstavba a členění textu, koherence textu.
- 9. Zásady prezentace odborného textu** – struktura ústní prezentace, vizuální doprovod, vizuálně-grafická prezentace, diskuse.
- 10. Grafická a formální úprava textu**, revize rukopisu, jazykové úpravy, práce s grafickými prvky (tabulky, obrázky, diagramy apod.).
- 11. Žánrová diferenciaci ve vědeckém vyjadřování.** Vybrané žánry odborných textů ve společenských vědách.
- 12. Práce s cizojazyčným odborným textem** – specifika práce s anglicky psanými texty ve společenských vědách, čtení cizojazyčných textů a dokumentace.
- 13. Vyjadřování myšlenek jazykem**, formy jazyka, výrazy a jejich interpretace.
- 14. Argumentace a její etika** – názorové ovlivňování v mezilidské komunikaci a jeho formy, obecné zásady korektní a etické argumentace.
- 15. Příklady chybné argumentace** – pseudoargumentace, argumentace s jazykovými vadami, logicky chybná argumentace, slabě induktivní argumentace aj.